

instituto

GAAS HUYEN

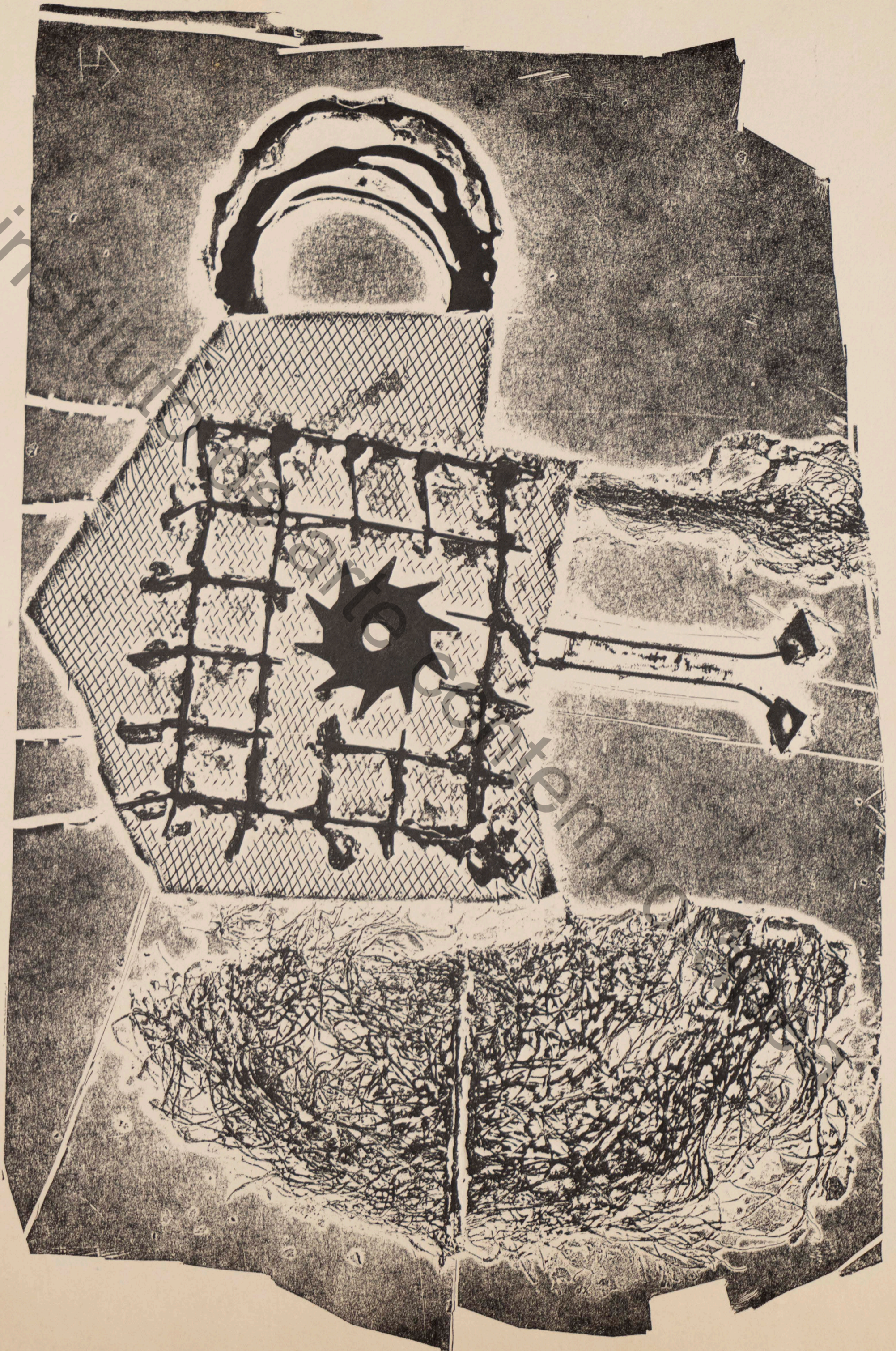
de arte
contemporânea

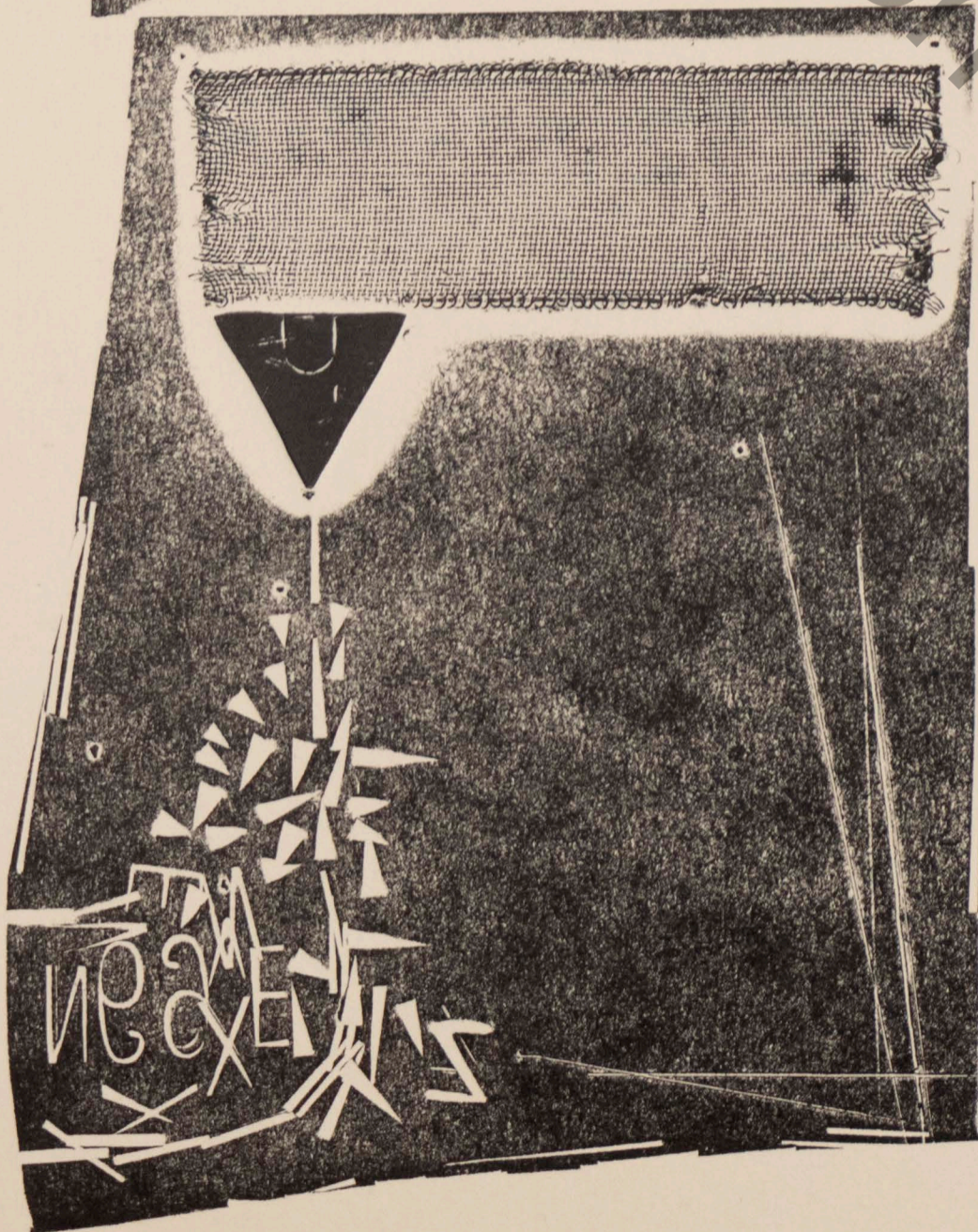
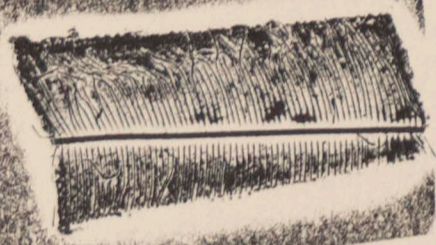
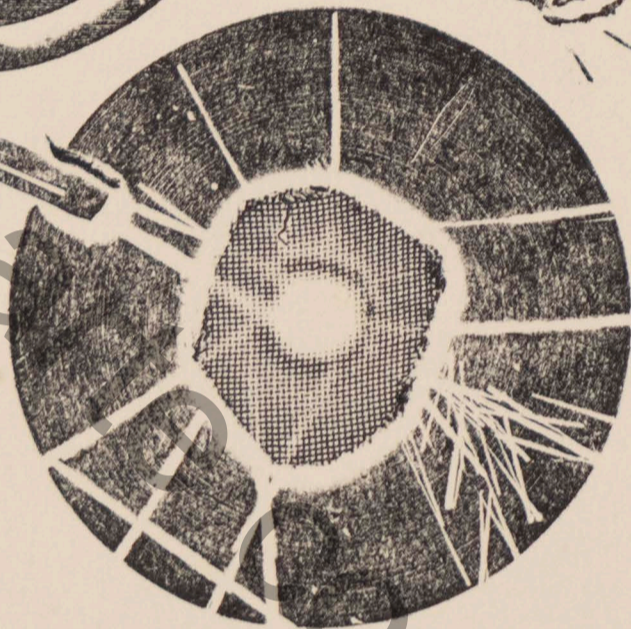
instituto de arte contemporânea

stedelijk museum amsterdam - 16.10 - 23.11.59 catalogus 217

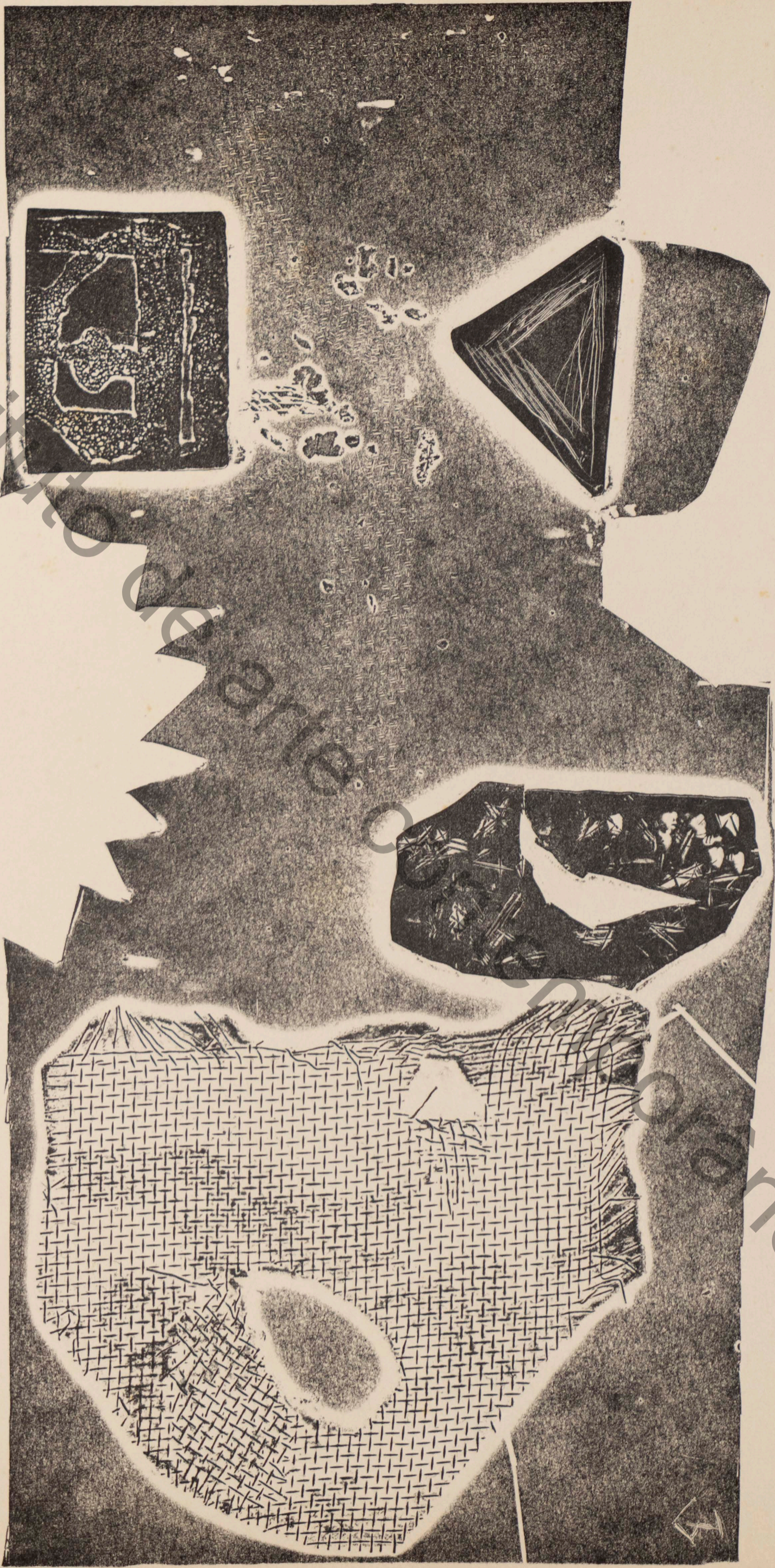
gras heyen

experimentele grafiek

insu
to
Antem
rânea

Gras Heyen, geboren 1918 te Ter-Apel, Groningen.
Kunstschilder Graficus.
Bezocht Kunstnijverheidsschool te Amsterdam.
Studiereizen Indonesië, Tunis, Algiers, Marocco, Spanje,
Portugal, Frankrijk, Italië en Zweden.
Exposities alleen of in groepsverband in Casablanca,
Tanger, Lissabon, Parijs, Marseille, Brussel,
Pasadena U.S.A., Stockholm.
Woonde en werkte een aantal jaren te Tanger en in
Z. Frankrijk in Les Baux. Thans in Amsterdam.
Lid Liga Nieuw Beelden.

Deze tentoonstelling kwam tot stand met financiële
medewerking van het Prins Bernhardfonds.
Druk tekst: C. A. Spin & Zn, N.V., A'dam
Druk prenten en omslag: Drukkerij E. van Ravensberg, A'dam

instituto de arte contemporânea

catalogus

Door de technisch gecompliceerde wijze waarop de prenten zijn gedrukt, is het niet mogelijk in deze catalogus voor elke prent afzonderlijk te beschrijven, hoe het resultaat precies werd bereikt. Daarom wordt volstaan met een opsomming van de belangrijkste middelen die zijn gebruikt.

De vormen werden opgebouwd uit zink, koper, tin, ijzergruis, lood, geperst schroot, staalwol, platte en geplette voorwerpen, papier, carton, glas, eierschalen, hout, leisteen enz. Deze materialen werden geëst, gegraveerd, gesmolten, gemonteerd en nog op andere wijze bewerkt.

Ook werden zij gebruikt om door middel van blinddruk in een andere plaat een vorm te persen.

Voor het drukken werd een gewone etspers gebruikt, maar het inkten van de vorm geschiedde vaak niet direct. In dat geval werd een tweede plaat eerst ingerold, die dan weer werd afgedrukt op de eerste. Door de structuur of door de afstotende eigenschappen van de tweede plaat werd de inkt ongelijkmatig op de eerste plaat overgebracht. Na het afdrukken van de eerste plaat kan bovendien de tweede ook gebruikt worden om een "negatieve" prent te maken omdat de vormen van de eerste plaat door inktafname zich op de tweede hadden afgetekend.

Anderen middelen bij het afdrukken, die soms toegepast werden: een verende tussenlaag en verdikkingen op de achterkant van de plaat.

De prenten die in deze catalogus opgenomen zijn, werden met de beschreven middelen gemaakt, maar in dit geval machinaal gedrukt.

De techniek van de tentoongestelde "metaal-reliëfs" - nrs. 87 t/m 91 - is uit de beschreven experimenten voortgekomen.

Alle werken zijn ontstaan in de jaren 1958 - '59

1. Illusie.
2. Booby Trap.
3. Statue pour Varese.
4. Bramaans Kusje.
5. Inktkeverformule.
6. Moerasbloemen.
7. Kartongod.
8. Levensles.
9. Aeoluszuil.
10. Door of nobody.
11. Billet d'amour.
12. Schalmeier.
13. Paalwormen.
14. Sinister signaal.
15. Crematorium.
16. Poen.
17. Signaal rood.
18. Suppoostendroom.
19. Libretto.
20. Robot muziek.

21. Papier is van ijzer.
22. Alles naar de bliksem.
23. Betonijzer.
24. Inkt donor.
25. Hemel en aardewerk.
26. Lesbosplan.
27. Blindganger.
28. Grafikolos.
29. Jeugdzone.
30. Sprekend zijn vader.
31. de Rechtse Rooie.
32. Aeronautikerel.
33. Narcose.
34. L'oiseau chante avec ses doigts.
35. Oogbolletje.
36. Symbool voor een klank.
37. Burgerlijke Stand.
38. Het kwaad steekt de kop op.
39. Visum voor een grasveld.
40. Geschiedenis van een G.
41. Schrootgod.
42. Visum voor Mars.
43. Uraniummijn.
44. Doelwit.
45. Gratisch dagboek.
46. Bibit.
47. Schroot.
48. Handbereik.
49. Smeltoven.
50. Spanten.
51. Blozen in de nacht.
52. Werflicht.
53. Monument voor nachtblinde.
54. Bufferstaat.
55. Document.
56. „Oo”.
57. Klakmachine.
58. IJzerweensel I.
59. IJzerweensel II.
60. Loco-motief.
61. IJlijzer.
62. Maankip I.
63. Maankip II.
64. Wachten op constructie.
65. Muzieketel.
66. Snelterrein.

67. Trigonograaf.
68. Vooroorlogs raketje.
69. Schellestok.
70. Walsje van ijzer.
71. Snijmachine.
72. Geomorfologie.
73. Geophaag.
74. Heliophaag.
75. Basculade.
76. Blauwe Zondag.
77. Pils.
78. Absinth.
79. Held.
80. Nieuwjaarsvogel.
81. Test I.
82. Test II.
83. Test III.
84. Test IV.
85. Test V.
86. Test VI.
87. Schroothaven in vogelvlucht. metaalreliëf
88. Dwarsdoorsnede van een Robot. metaalreliëf
89. Fetisj. metaalreliëf
90. IJzervegetatie. metaalreliëf
91. Veiligheidsinrichting. metaalreliëf

mens, geroosterd plaatijzer het slachtveld van ons leven. Zo wordt schroot bij Gras Heyen grafiek. Want wij leven in het geweld van de wereld die ons gelaat vertrekt. De kunstenaar ontheemt aan de dingen hun bruikbaarheid, hun nut en plaatst ze in een ander verband, een 'onzinnig' verband, omdat de bruikbaarheid van de dingen niet de enige functie is die zij in ons leven vervullen. De dingen worden van hun namen losgerukt en de namen gaan hun gang. Dat doen zij bij de dichters. Want de dichter zit met de naam van het ding. De naam is voor hem het aspekt van het ding waardoor het voor hem in zijn werk bestaat. En de namen bestaan voor hem buiten het nut van het dagelijks spraakgebruik om. Schendt hij dan het ding? Want het is duidelijk: een gedicht bestaat niet uit echte stenen, drilboren, harten, rozen of fietsbanden. Het gedicht bestaat uit woorden, uit de namen die voor de dingen staan, en uit nog een paar dingen meer. De naam van het ding is de in klank omschreven vorm van het ding, de transformatie van het ding in aanduidende klank. Dit omdat de taal in klanken de betekenis van dingen, verschijnselen en gevoelens omschrijft. Taal is vormgeving in woorden. De dichter laat de woorden klinken en daarmee de dingen. Hij ruikt de dingen uit hun stilte en verklankt wat zij verzwegen. Hij doet met de dingen zoals een vrouw die een strijkplank schuin tegen de vensterbank plaatst en er vervolgens op gaat liggen met het hoofd naar beneden om eindelijk het hoofd eens vol bloed te krijgen. Ouderwetse dichters voegen hier dan een regel aan toe, die ongeveer als volgt luidt:

en de strijkbout stond te wenen in de kast.

Je kunt natuurlijk ook fijn grafisch de strijkbout op de plank plaatsen.

Het is duidelijk, de dichter gebruikt de namen van de dingen buiten hun nuttigheidsfunctie om, ook al gooit hij een knuppel in het hoenderhok. Maar door de namen der dingen te gebruiken in het typische aspekt dat de woorden van de dingen laten zien, maakt hij ze hoorbaar. Hij laat de hoorbare vorm der dingen zien.

De hoorbare vorm van het ding is het woord. Het merkwaardige van woorden is dat zij behalve het hoorbare aspekt van het ding ook nog vaak de vorm, de kleur, de geur van het ding weten te suggereren. De naam van het ding maakt daardoor het ding niet alleen hoorbaar, maar ook zichtbaar en te ruiken. De naam staat dus voor alle aspekten van het ding, waardoor het voor ons een ding is, dat ding is.

Het wonder der taal? Niet van de taal alleen. Denk aan de blauwe paarden, aan de groene zon, aan de witte doodsbidder die wij dagelijks ontmoeten. Nee in elk aspekt, waardoor het ding als ding omschreven kan worden, in kleur, vorm, en geur, kan het ding geheel gevangen worden. Want zo is de suggestie van de dingen op de mens dat hij een rechte paal krom ziet en een kromme recht. Zo zet de kunstenaar de werking die van het ding op hem uitgaat om in een beeld, een woord en klankbeeld dat wederom zijn werking op de lezer, de beschouwer kan hebben.

Het ding bestaat dus wel. Het bestaat in de samenhang van aspekten waarin het zich openbaart aan de mens. Dat het zich openbaren kan komt omdat zijn krachtveld in aanraking komt met dat van de mens. Binnen de aanraking van deze twee invloedssferen krijgen mens en ding hun vorm. De aspekten van het ding en de mens vallen samen zou men kunnen zeggen, in een nulpunt van betekenis, een niet te benoemen punt, waarin het ding nog geen omschrijving heeft en de mens evenmin. Mens en ding bevinden zich in een niemandsland, waaruit zij ook ontstonden en laten daar elkaar hun 'oorspronkelijk gezicht' zien, het gezicht dat zij hadden voor zij vorm kregen, van voor de geboorte.

In dit nulpunt slapen de dingen en de mens, dwz slapende liggen zij wakker om gewekt te worden in kleuren, vormen, geuren of woorden. Zijn zij gewekt in welke vorm en in welk materiaal dan ook, dan worden zij wakker in een andere wereld, onze wereld en gaan daar hun rol vervullen. Zij vallen in de handen der mensen en worden gebruikt, 'gebruiksvoorwerp'. Zo worden dingen en hun namen meestal alleen als 'zinvol' ondervonden, als zij een of andere functie, althans een duidelijk omschreven doel hebben. Maar dat is een willekeurige inperking van

de mogelijkheden die de dingen en namen herbergen. Men kan er namelijk van alles mee doen en dat doen de kunstenaars ook. In het niemandsland hebben mensen noch dingen 'betekenis', zij zijn niet betekend want niet functioneel of het moest zijn dat hun functie bestond in hun vrijheid, de vrijheid n.l. nog niet getreden te zijn in het gebied, de beperking, die de betekenissen hun opleggen.

In dit niemandsland is de ontmoeting mens en ding mogelijk. Hier bestaat de mogelijkheid tot identificatie. Hier kunnen de dingen aan de mens geopenbaard worden. In deze ontmoeting openbaart het ding zich aan de mens en de mens zich aan het ding. Uit dit moment van identificatie rollen de woorden, vormen, kleuren en geuren tevoorschijn en maken de mens van zich zelf bewust. Op dat ogenblik springt het ding als beeld tevoorschijn uit zijn eigen oppervlak naar de naamgeving aan een gebeuren dat het ding zelf niet vermoedt, maar zijn betekenis ver overschrijdt. Er is dan geen mens en geen ding meer, maar een twee-eenheid. De naam is een ingeving en het beeld dat er op volgt is de bezwering van alle aspekten van het ding. De naam herbergt datgene wat mens en ding gemeen hebben in het betekenisloze en wat niet te omschrijven valt. In dit 'onbeschrijfelijke' zijn mensen en dingen één, zoals soldaten, die samen in een gevechtpauze in niemandsland zitten te pokersen. Wat doet de kunstenaar met de dingen?

Hij haalt ze terug in het niemandsland waaruit ze ontstonden en gaat er zijn gang mee. Samen, kunstenaar en dingen, spelen zij daar poker. De kunstenaar gaat zijn gang er mee. Hij maakt van een horloge een druipsteengrot, van een bochel een weerhuis en van de oppervlakte lijming een stel ogen. Want in niemandsland hebben de dingen de betekenis die men er aan hecht, daar spelen zij mee in een spel dat zijn eigen spelregels heeft. Daar worden zij geplaatst in vreemde reeksen en opgenomen in een vormtaal waarin ze nooit eerder gebruikt werden. In deze taal vervreemden zij niet van zich zelf, maar worden getrokken uit de ene beperkende betekenis in de andere, n.l. die, die bij de andere taal past en waarin zij hun andere plaats en functie hebben. Zij ondergaan een transformatie, die nodig is om in het werkstuk te functioneren. Zij krijgen een 'betekenis', omdat hun verborgen en verwaarloosde aspekten worden opgeroepen en in het 'werk' gesteld.

Hierdoor wordt hun 'werking' op de mens verruimd en krachtiger. In het kunstwerk wordt duidelijk, dat het ding meer is dan zijn normaal erkende functies, of zo men wil dat het nog enkele functies meer heeft. Daarin bestaat de vrijheid van de kunstenaar, dat hij meer in de dingen ziet dan men, verblind door dagelijkse omgang, gewend is er in te zien. Door van de dingen hun geheime aspekten te openbaren, daardoor ondermijnt hij de beperking die dagelijkse omgang met zich meebrengt en stelt hij ze in die speelruimte die zijn eigen vrijheid en die der dingen in het licht stelt. Hij heeft ze nieuw gemaakt, dwz vollediger. En hij zelf werd het ook.

Men zou kunnen zeggen dat de dingen en de mensen leven voor zover zij nog niet bestaan, nog geen vorm gevonden hebben. Zo hoop ik dat Gras Heyen nog een groot niet-bestaan in zich bergt en overtuigd zal blijven van het feit dat de wereld nog niet klaar is! Want voorzover wij bestaan bedreigt ons de dood en voor het deel in ons dat nog onuitgesproken wakker ligt, voor dat deel leven wij en zijn wij avonturier.

Bert Schierbeek

de kunstenaar en de dingen

Dat wil zeggen in het verband van deze tentoonstelling: Gras Heyen en de dingen.

Zo kan men hem aantreffen vooral op plaatsen waar de dingen onttakeld van hun nut liggen als oud vuil, als schroot, als een droeve hoop afgeschafte rommel.

„Want waf kun je er niet mee doen. Wat is een door en door verroeste stoomketel, waar de vlampijpen als ingewanden uithangen niet mooi”, zegt hij. „Zo'n ding onder een drukpers, of een doorsnede ervan als de pers het ding zelf niet kan verwerken. Wat kan het niet worden?”

Wij zijn er mee omringd, soms onder bedolven. Wij zien ze dagelijks, we nemen ze op, gebruiken ze, stoten ons er aan, hebben ze een enkele keer zelf gemaakt en hebben er namen aan gegeven. In ons taalgebruik is een voorwerp een ding. Zeg je, geef me dat ding eens aan, dan ben je te lui of te druk bezig om het voorwerp bij zijn naam te noemen. Zeg je echter: 't is een heel ding de dood, dan is de dood geen ding, maar een moeilijk te slikken verschijnsel. Dan kent de filosofie nog, dank zij Kant, het 'ding an sich', het ding op zich zelf, in zijn eigenheid, ontdaan van affectieve menselijke bijvoegsels.

Het is dus duidelijk dat in ons taalgebruik 'de dingen' staan voor voorwerpen, voor verschijnselen en verder ingeburgerd zijn in enkelvoud als een filosofisch gebruikte ezelsbrug om het ding tot zich zelf te brengen, tot een absolutum los van de menselijke zinnen, een ding dat wij vermoeden, maar dat wij nog nooit gezien hebben, geroken, betast of gehoord: een onding dus!

Want het ding als voorwerp wordt voor ons bepaald door onze ervaring, door onze zintuigen, door het contact dat wij met het ding hebben. Vorm, kleur, en geluid dat het ding kan geven, de pijn die het veroorzaakt als het naar ons hoofd geslingerd wordt, bestaan enkel dank zij onze ervaring, in wat wij aan het ding beleven. Een strijkijzer kan een mooi en een gemak dienend ding zijn, maar als je je er aan brandt of als het door de strijkplank smeulend en rokend een weg zoekt naar een volledige binnenbrand, dan vervloek je dat ding.

Het ding bestaat alleen in onze verbeelding.

Het ding zelf is niets! Het bestaat niet eens.

Het ding is te beschrijven, te ruiken, te zien, te maken, te horen, mooi te vinden of te vervloeken, te gebruiken en te misbruiken, maar het ding zelf is niets! Het is er eenvoudig niet, als onze ogen en oren, onze vingers en neuzen er niet waren. Als wij geen huid hadden bestond voor ons het ding niet. Hadden wij het ding geen naam gegeven, dan was het ding nergens. Het ding is alleen fenomeen omdat wij er zijn.

En toch vervullen ons de dingen. Zij zeggen, zonder ons zijn jullie niets. Wij leven bij de inwerking en doordringing van onze werelden op elkaar. Wij zijn krachtvelden die op elkaar inwerken en elkaar bepalen.

Wij zijn zonder elkaar niets. De mens is zonder ons niets. Vraag het de psychologen, die weten wat jullie 'umwelt' is! Maar wij zijn geduldig. Wij laten ons maken en zien wel wat er met ons gebeurt.

Zo zijn de dingen! Willoze krachtvelden van goedgebaande atomen! Ze zijn geordend! Ze zijn door onze vingers en onze verbeelding gemaakt. Ze ademen ons werk, ons verlangen, onze begeerte, en wachten af!

En wat doen wij met de dingen?

Het is een heel ding deze vraag te beantwoorden. Perken wij haar in. Wat doen kunstenaars met de dingen?

Normaal gezien, gebruikt hij ze, vindt hij ze mooi, of heeft er last van en gooit ze aan de kant, omdat hij hun ongerichte wil ondervindt als een hindernis voor zijn bewegingsvrijheid. Want ze zijn er wel de dingen, daar is hij van overtuigd. Soms raapt hij ze op als ze versieten zijn en afval zijn geworden, als ze niet meer 'bruikbaar' zijn en aan de kant van de weg of bij de sloper liggen te roesten. Dan kan het zijn dat hij er een boom mee bouwt in zijn huis, zoals Kurt Schwitters dat deed en die boom een naam geeft, bijv. 'merzboom', of misschien wel scherzboom, al zullen er altijd zijn, die blijven denken dat het een schertsboom is. Oud ijzer kan hij lassen tot beelden zoals Tajiri doet of zoals Jaap Mooy. Oude fietsen worden soldaten, het kamwiel het hart van de vallende